

offentlige behov må tage højde for faghistoriens landvindinger, hvis den ikke skal degenerere til blot at udtrykke forfatterens personlige fordomme og aktuelle politiske engagement« (s. 103) – hvor man dog så selvfølgelig kan spørge, om ikke også faghistorikerens undersøgelser til en vis grad afspejler vedkommendes »aktuelle politiske engagement«.

David Gress' essay indeholder i øvrigt i mine øjne stof til en lang række vægtige diskussioner (selv om også han skal have luftet en besynderlig firkanteret opfattelse af marxistisk historieforskning). Han argumenterer med rette for, at danske historikere tager ved lære af, hvad der foregår inden for faget på engelsk, fransk og tysk sprogområde. Hans påstand om, at mange førende historikere i dag synes at være optaget af et generelt problem: spørgsmålet om Vestens egenart som kultur- og åndsform, synes mig dog snarere udsprunget af hans egen optagethed af dette spørgsmål (aktuelle politiske engagement!?) end af nogen særlig markant strømning inden for faget. Eller rettere: ud fra en meget overordnet betragtning kan han vel have ret i, at sonderingerne i mentaliteternes historie drejer sig herom – men det er svært at få øje på, at det skulle have været den problemrejsende interesse. Hans essay munder ud i et angreb på analytiske (kildekritiske) og på ideologiske historikere, som efter hans opfattelse har en uretfærdig historieopfattelse og har ladet sig bestemme af tidsånden, og en apologi for en tilbagevendende til en fortællende historietradition – baseret på forskningens resultater, og uden at den bliver romantik eller ideologi.

Bogen ægger således sine steder til modsigelse og diskussion. Andre læsere vil sikkert føle trang til at diskutere synspunkter andre steder end under tegnede. Og det er ikke det værste,

man kan sige om en debatbog. Den vil fint kunne danne udgangspunkt for diskussioner og overvejelser om, hvad vi egentlig skal bruge fortiden og faget historie til.

Jens Chr. Manniche

Benito Scocozza: *Om historie. En introduktionsbog.* (Hans Reitzel, 1982). 131 s.

Benito Scocozzas bog fremkommer i Reitzels fortjenstfulde »Æble-serie«, der indeholder relativt kortfattede introduktioner til en række fag, formentlig især beregnet til undervisningsbrug på gymnasieniveau og opefter. Men de er også nyttige for den, der blot vil skaffe sig et hurtigt indtryk af et fags aktuelle problemer og overvejelser. Det gælder også denne bog.

Scocozza indleder med en meget håndterlig og lettilgængelig indføring i kildekritikken og den kildekritiske terminologi, spækket med velvalgte eksempler, der gør den pædagogisk meget velegnet. Bogens centrale del bærer overskriften »Den historiske sammenhæng« og er i realiteten en fremstilling af marxismens eller måske bedre den dialektiske og historiske materialismes grundantagelser. Det skal der nok være mange, der får ondt af. Men det er der nu ingen grund til. For det første lægges der ikke skjul på, at det er det, sagen drejer sig om. For det andet er der – i mine øjne – tale om en meget sympatisk åben og udogmatisk fremstilling, der dels understreger teoriens overordnede karakter og dermed også nogle af dens begrænsninger (f.eks. i afsnittet om produktionsmåderne, s. 83ff, især s. 90 f), og dels lægger vægt på, at teorien må afprøves i praksis, på kildematerialet; og advarer mod, at den bliver en sovepude, »en livløs samling af læresætninger og cita-

ter«, idet forfatteren fremhæver »den stadig kritiske bearbejdning af virkeligheden i stadig strid med andre teorier og synspunkter« som marxismens »levende underlag« (s. 101).

Scocozza indleder meget prisværdigt med at understrege empiris og teoris gensidige afhængighed i historiske undersøgelser og bevæger sig så via overvejelser over årsagsforklaringer, fænomeners fremtrædelsesform og væsen, specifikke og almene årsager, menneskers valgmuligheder, nødvendighed og tilfældighed frem til dialektikken, dvs. forandringer gennem modsætninger. Overvejelserne konkretiseres hele tiden på enevældens afskaffelse i Danmark. Den efterfølgende fremstilling af det menneskelige arbejde, arbejdsdeling, udbytning og klasser, basis og overbygning etc. er næppe stort andet end en populariseret udgave af Marx' »Forord til kritikken af den politiske økonomi« (1859).

Fremstillingen er således i grunden ret traditionel. Den står, som Scocozza selv påpeger, »i gæld til Marx' og Engels' samlede analyser og til den videreudvikling af marxismen, som fandt sted på Lenins tid, førend marxismen stivnede til dogmatisme under Stalin, og den står endvidere i gæld til Mao Zedongs uddybning af marxismen, især hans påpegning af modsætningernes betydning for det historiske forløb.« (s. 124). Han skal såmænd nok få både antimarxister og mere sofistikerede Marx-udlæggere på nakken, men så vidt jeg kan se, er det en lettilgængelig, sammenhængende popularisering af den materialistiske historieopfattelse – og det er ikke nogen ringe præstation i betragtning af, hvor tungt og indforstået man ofte har set den slags gjort. Den udogmatiske holdning understreges yderligere af et afsnit om »Særlige be-

tingelser for den historiske udvikling«, hvor en række biologiske (sexualitet, familie), demografiske og ressource-mæssige faktorer drøftes, men med fastholdelse af det, forfatteren opfatter som det centrale i historien: produktivkræfternes udviklingsstade og produktionsrelationernes indretning.

I et afsnit om »Historiens væsen og nytte« er der grund til at fremhæve en klar drøftelse af periodiseringsproblemer, men i øvrigt er denne del en kortfattet historieopfattelsernes historie. Bogen afsluttes med et kort afsnit om historiens betydning, hvor Scocozza plæderer for en kritisk engageret, moralsk og stillingtagende historieskrivning med respekt for de historiske kendsgerninger: »Historien kan ikke indrettes efter forgodtbefindende« (s. 128).

Det kan selvfølgelig diskuteres, om en introduktionsbog til et fag skal tage udgangspunkt i og konsekvent gennemføre at anskue faget fra en bestemt videnskabsteoretisk holdning, når faget er mere rummeligt end som så. Men Scocozza har som sagt gjort det så åbent og konsekvent, at også mindre indviende vil kunne tage diskussionen op, og man får i hvert fald et pædagogisk og kvalificeret bud på, hvad marxistisk historie er for noget. Og der er grund til at fremhæve hans bestandige understregning af nødvendigheden af empiriske studier, samtidig med at han – lige så vigtigt – fastslår, at ingen historiker går forudsætningsløs til værks, men bruger sit materiale i et samspil med teoretiske overvejelser om sammenhænge i fortidens (og nutidens) samfund og menneskeliv. Det gælder alle historikere, også dem, der ikke har den historiske materialisme som deres grundlag for studiet af historien.

Jens Chr. Manniche